

ЗА ГЛАГОЛНИЯ ВИД В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК, РАЗПОЛОЖЕН МЕЖДУ СЛАВЯНСКИЯ И ГРЪЦКИЯ АСПЕКТУАЛЕН ТИП

Христина Г. Марку

Комотини

В данной статье исследуется специфика болгарского языка в сфере категории вида, с одной стороны, по отношению к остальным славянским языкам и, с другой, к новогреческому. Обсуждаются взаимоотношения категории вида с другими глагольными категориями как в общеславянском, так и в балканском аспекте. Выдвигается гипотеза о расположении болгарского глагольного вида между славянским и греческим аспектуальным типом. При этом в направлении с севера на юг отмечается ареальная тенденция доминирования категории вида над остальными категориями глагола.

This article discusses the specificity of the Bulgarian language in the sphere of verbal aspect in relation to other Slavic languages, on the one hand, and to Modern Greek, on the other. Relations of the category of aspect with other verbal categories are viewed both in a broad Slavic and Balkan framework. A hypothesis is put forward about the location of the Bulgarian aspectual type between the Slavic and Greek aspectual types, describing from north to south the areal tendency of dominance of the category of aspect over the other verbal categories.

Ключови думи: вид на глагола, български, славянски, новогръцки

Key words: verbal aspect, Bulgarian, Slavic, Modern Greek

1. Специфика на видовата система в българския език

Спецификата на българския езиков ареал в сферата на аспектуалността, изпъкваща на общославянски фон, наред с типологичните му отлики в областта на морфосинтаксиса, неведнъж е търсена в неговата балканска принадлежност (Andreychin/Андрейчин 1962, Ivanchev/Иванчев 1978, Maslov/Маслов 2004: 119). Зад своеобразието на аспектуалната система на българския език е виждано безспорно взаимодействие с балканските езици и някои от особеностите във видовата област са определяни като балканизми (Ivanchev/Иванчев 1978: 79).

1.1. Състояние на системата в старобългарския език

В старобългарския език видът представлява глаголна категория, която в някои случаи се изразява чрез специализирани видови морфемии. За разлика от съвременния език, в старобългарския не съществуват чисти видови двойки: видът се имплицира от начина на действието на съответния глагол (Ganeva/Ганева 2012: 10), т.е, става въпрос за класификационна категория, закрепена за лексикалното значение на думите (Ganeva/Ганева 2018: 67). В този смисъл старобългарският език не притежава чисто видова опозиция (Ganeva/Ганева 2018: 23). В резултат на процеса на разпространяване на вторичните имперфективи настъпват промени в плана на съдържанието на глаголният вид, при които видово-акционсартното противопоставяне се трансформира в изцяло видова опозиция, появяват се и се налагат чистите видови двойки (Ganeva/Ганева 2012: 24). В обобщен план може да се заключи, че историята на глаголният вид в българския език е история на еманципирането на вида от начините на действието (Parvanov/Първанов 2010: 467).

1.2. Видът в българския език на общославянски фон

Интерпретацията на вида в общославянски контекст, представена в работите на Ю. Маслов, предопределя до голяма степен схващанията за особеното място на българската видова система и нейната специфика.

1.2.1. В българския езиков ареал най-отчетливо се проявява независимостта на категорията вид на глагола от семантично-словообразователната система на начините на действие. Сред славянските езици българският показва най-висока степен на продуктивност на морфологическия механизъм на видовата корелация (Maslov/Маслов 2004: 131). Тук всички пределни начини на действие са системно представени и в двата вида, като по този начин нагледно демонстрират своята неутралност към противопоставянето СВ : НСВ (Maslov/Маслов 2004: 119). Опозицията СВ : НСВ в българския език е представена в максимално чиста форма, без каквито и да било остатъчни елементи от друг порядък. Видовото значение е напълно обособено от полилексикалните значения на начините на действие, от които исторически е възникнало.

В севернославянските езици наред с обхванатите в системна аспектна опозиция глаголи съществуват и групите на *imperfectiva tantum* и на *perfectiva tantum*. Най-голяма е групата на глаголите *perfectiva tantum* и най-малка на съотносителните глаголи в южната половина на западните и в западната половина на южните славянски езици, като чешкият е най-характерен в това отношение. Източнославянската езикова група (заедно с полския език) заема междинно положение (Ivanchev/Иванчев 1978: 58–59). В българския език само с глагол от НСВ са представени единствено

непределните начини на действие (*стоя, спя, струвам, съществувам* и т.н.) (Maslov/Маслов 2004: 121), а групата на глаголите *perfectiva tantum* е най-малочислена. Т.е., в българския автономността на вида е по-висока и по-малко обвързана с начините на действие, за разлика от другите славянски езици, където взаимовръзката между лексикалната и аспектуалната семантика „винаги се е преценявала като по-отчетлива“ (Marovska/Маровска 2016: 165–166). Особено красноречив е фактът, че според изчисленията около 90% от българските глаголи са видови двойки, т. е. глагол от свършен и глагол от несвършен вид с еднаква лексикална семантика (от типа *препиши – преписвам*).

1.2.2. В българския език принципът на положителен суфиксален израз на НСВ и нулев на СВ намира пълно възплъщение. Тази тенденция, проявяваща се в различна степен във всички славянски езици и диалекти, тук намира абсолютен израз (Maslov/Маслов 2004: 126). Данните от средновековните ни паметници потвърждават последователния стремеж да се създава и поддържа набор от изосемични видови суфикси (Ganeva/Ганева 2018: 76). На фона на другите славянски езици имперфективацията в българския като граматично средство е достигнала най-висока степен на граматикализация, превърната в чисто граматически процес, при който последователно са отстранени както допълнителните семантични различия в рамките на несвършения вид, така и в чисто формален план са премахнати всички отклонения от основното правило, включително и редукцията на суплетивните видови двойки, характерни за старобългарския и за останалите съвременни славянски езици: *узряти-видяти, положи-тъ – класть, brać – wziąć* (Nitsolova/Ницолова 2008: 257–258). В резултат на това дефективността при НСВ в останалите славянски езици е в много по-големи размери в сравнение с българския (пак там, с. 256).

1.2.3. Известно е, че в българския процесът на префиксация обслужва предимно словообразователни цели, докато в северните славянски езици в много случаи тя служи и за създаване на чисто свършени съответствия на несвършените глаголи (Ivanchev/Иванчев 1971: 183). В същото време в гръцкия език префиксацията представлява единствено деривационен механизъм. В този смисъл българският се оказва в междинно положение между славянските езици и гръцкия.

1.2.4. Двувидовите глаголи от домашен произход в българския език съществуват дотолкова, доколкото образуването на нормален видов корелат се възпрепятства по структурни причини (Stancheva/Станчева 2004: 97; Nitsolova/Ницолова 2008: 249–250). „Натискът на системата“ върху тези глаголи е толкова силен, че те получават свое видово съответствие, в резултат на което се образува видова двойка (Nitsolova/Ницолова 2008: 250).

1.2.5. На фона на останалите славянски езици се откроява изчезналото в съвременния български език семантично противопоставяне

на определеномоторни : неопределеномоторни глаголи за движение (Nitsolova/Ницолова 2008: 257): факт, който се тълкува като една от проявите на конвергентното развитие на балканските езици (Ivanchev/Иванчев 1978: 76).

1.2.6. В българския език взаимодействието на категориите вид и време показва различни резултати в сравнение с останалите славянски езици. В българския се загубва старата натовареност на свършените форми със значение на бъдеще време, запазена само в подчинени изречения (Maslov/Маслов 2004: 119). Един от най-дискутираните въпроси, постоянен обект на граматични спорове, е свързан с темпоралния или видов характер на опозицията Имперфект : Аорист (вж. Friedman/Фридман 1996: 116). За поддръжниците на видовия характер на опозицията¹ българският език притежава две напълно самостоятелни – откъм структура и семантика – опозиции,² между които не се наблюдава контаминация, за разлика от сърбохърватския³, например, където съществува силна тенденция към смесването им.⁴ В лужишките езици опозицията Имперфект : Аорист на практика е погълната от опозицията НСВ : СВ, така че се получава един вид *praeteritum simplex* (Lindstet 1986: 206).

В северните славянски езици, след отстъплението на простите минали времена, функциите им биват поети от свършения и несвършения вид. Итеративиращата функция на имперфекта започва все по-често да се изразява контекстово с глаголи от НСВ. В чешкия итеративната функция на несвършените глаголи се лексикализира, засилва се употребата на глаголите от СВ при неограничена повторителност. В източните славянски езици и полския глаголите от НСВ продължават да се развиват по традиционния път и поемат върху себе си итеративната функция на изчезналия имперфект (Ivanchev/Иванчев 1978: 70).

В българския език несвършените глаголи започват все по-често да изразяват привични или потенциални действия. С. Иванчев отбелязва разделение в посока от изток на запад в славянския ареал по отношение на

---

¹ Да припомним, че С. Иванчев е един от най-горещите привърженици на видовата теория за характера на опозицията между имперфект и аорист (вж. също Maslov/Маслов 2004, Lindstet 1985). Той различава универсална видова опозиция перфектив : имперфектив и темпорално ограничена в рамките на миналото видова опозиция аорист : имперфект (Ivanchev/Иванчев 1976).

² Суперординиран (СВ : НСВ) и субординиран (И : А) вид (вж. Friedman/Фридман 1996: 116). Срв. у Маслов (2004: 177) вид в тесен смисъл (СВ : НСВ) и вид в широк смисъл (И : А).

³ Уточняваме, че използваме термина сърбохърватски там, където се позоваваме на изследвания, в които терминът все още е актуален.

⁴ В съвременния сръбски и хърватски език аористът и имперфектът се употребяват много рядко, най-често в стилистично маркирани контексти, като изтласкването им към периферията на темпоралната система се дължи на структурно-семантични причини (вж. Lashkova/Лашкова 2005, Piper, Klajn/Пипер, Клайн 2013).

натовареността на СВ с извънвременни значения и подчертава пълното освобождаване на свършените глаголи от такива значения в българския език. Наблюденията го довеждат до следната констатация: в южнославянските езици се осъществява най-пълното функционално-семантично разграничаване на категориите вид и време, което важи в абсолютна степен за българския (Ivanchev/Иванчев 1978: 71–72).

2. Видът в новогръцкия език

Географският континуум на развитието на глаголния вид в славянските езици, очертан от С. Иванчев, предизвиква логичното любопитство така описаният ареал да се разшири в посока на юг, като в него се включи и новогръцкият, единствен измежду балканските езици притежаващ граматикализирана категория вид на глагола. Да припомним, че типологичните сходства между аспектуалните системи на славянските езици и на гръцкия отдавна са забелязани и се споменават в ред аспектологични изследвания (Maslov/Маслов 1962: 28, Koschmieder 1962: 107, Mozer/Мóζερ 1994: 37, Venacchio/Бенакио 2011: 624, Markou 2013).

2.1. Новогръцката система от глаголни категории се оформя в процес на хилядолетно развитие и се различава съществено от ранногръцкото състояние както по отношение на изразяването на аспектуалните, така и на темпоралните значения. Предполага се, че протогръцкият не е притежавал категории вид и време, разбирани в съвременен смисъл (Mozer/Мóζερ 2009: 256). В Омирическият епос глаголните форми са свързани изключително с начина на действието, не се образуват от всички глаголи, системата все още е лексикална, а не граматична. През следващите векове се наблюдава един настъпателен процес на поетапно освобождаване на вида от начините на действие. Смята се, че категориите вид и време се интегрират постепенно в системата, регистрирана в протогръцкия, на основата на конотативни смисли, проявяващи се при употребата на глаголите, в зависимост от начина им на действие (Mozer/Мóζερ 2009: 259).

Още в омирическият език се наблюдават тенденции, които се стабилизират през класическия период и постепенно довеждат до граматикализация на някои акционсартни признаци и до засилената употреба на глаголи с определен начин на действие в определени контексти. Граматикализират се характеристиките, носени от начините на действие, вследствие на което класическият старогръцки език вече демонстрира една подредена аспектуална система, където всички категории глаголи образуват форми и от трите основи (аористна, перфектна и сегашна). Базата, върху която се градят абстрактните аспектуални отношения, е наличието или отсъствието на понятието за пределност като по-висока степен на абстракция на начините на действие (Mozer/Мóζερ 2007: 292–293).

Въпреки всичко, в класическия старогръцки глаголният вид запазва известна степен на зависимост от начините на действие, която се проявява в определени условия: в подчинителни конструкции се наблюдава редовна обвързаност на граматичната и лексикално-онтологичната категория (Mozer/Μόζερ 2007: 294). В подчинителните *va*-конструкции се предпочита видът, който съответства на начина на действие на глагола, основан върху пределността или неопределеността, а този факт на практика показва системна зависимост между граматичната и лексикалната категория (Mozer/Μόζερ 2007: 293–294). Отсъствието на перфективни форми на доста статални глаголи, запазено и в новогръцкия, е друго доказателство за тясната връзка между двете категории. В средновековния (византийския) гръцки и в новогръцкия период изчезват употребите, показващи отклонение от правилото. Изборът на глагола в подчинителните конструкции се прехвърля върху регистрирания глагол: когато той е определен, видът на подчинения глагол е свършен. Важна стъпка в развитието на аспектуалната система е установяването на футурните перифрази и възможността за аспектуална диференциация и в бъдеще време (Mozer/Μόζερ 2007: 294). Основната еволюционна промяна, настъпила в аспектуално-темпоралната система на гръцкия език, е нейното преструктуриране от тричленна в двучленна вследствие на загубата на перфекта.

2.2. Въпреки това определени следи от ранната аспектуална система са запазени в новогръцкия:

2.2.1. Към основните остатъчни явления се отнася оцеляването на редица статални глаголи без свършени форми. Перфективните значения, най-често ингресивни, се изразяват от аористните форми на различни глаголи, семантично определяни като постижения (achievements) (*εἶμαι/βρέθηκα* ‘съм/оказах се’, *ἔχω/ἀπόχτησα* ‘имам/придобих’). Тези корелати на практика не се различават съществено от суплетивните видови двойки (Mozer/Μόζερ 2007: 296).

2.2.2. Втори факт, демонстриращ останки от ранната система, е наличието на видови двойки с различен начин на действие: свършеният корелат на глаголите за състояние може да означава навлизане в състоянието (срв. *κοιμήθηκα στις τρεις* ‘заспах в три’, *κοιμήθηκα τρεις ώρες* ‘спях три часа’). Възможно е несвършеният глагол да бъде със статален начин на действие, а свършените корелати да се реализират с различно лексикално значение (срв. *περιλαμβάνω* с две основни значения ‘съдържам’ и ‘включвам’). При глагола *κάθομαι* ‘седа’ в случаите, когато липсва адвербиал за продължителност и контекстът не подкрепя статалното значение, свършените форми изразяват егресивни ситуации, при които лексикалното значение на глагола е непродължително и заявява преход от едно състояние в друго – ‘сядам’ (вж. също Vounchev/Вунчев 2007: 98–99).

2.2.3. При глаголи с моментен начин на действие (от типа на *φτερνίστηκα/φτερνίζομαι* ‘кихнах/кихах’) употребите на несвършените корелати са възможни за означаване на обичайно действие или като темпорална рамка на друго (Mozer/Μόζερ 2007: 297).

Аспектът вече не се намира в зависимост от обективния времеви характер на действието, следователно може да обхване всички глаголи, независимо от начина им на действие. В този случай чрез различни средства се образуват липсващите видови основи, по начин не много различен от славянските езици, както отбелязва и самата А. Мозер. Разликата е, че в гръцкия език диференцирането на аспектуалните корелати става не по пътя на префиксацията, а чрез суфикси, които постепенно се интегрират към окончанията (Mozer/Μόζερ 2009: 261).

2.3. Що се отнася до биаспективите в гръцкия език, трябва да се отчете фактът, че те са преди всичко чужди глаголни заемки. Системата използва всички възможни средства, за да интегрира глаголните лексеми и да ги адаптира към домашните аспектуални модели.

2.4. Един от важните дискутирани въпроси, обект на разнородни мнения, е отношението между категориите аспект и време. Изглежда общоприето становището, че в гръцката глаголна система аспектуалните характеристики преобладават над темпоралните (Giannakis 1993: 492). А. Мирамбел (Mirambel 1978: 146) уточнява, че изразяването на темпорални значения не е отделно от аспекта, присъщ на глаголната форма и че всъщност „в гръцки няма ‘чисто време’“. Съвременният гръцки език не разполага с темпорални основи и създава предимно „глаголна картина“, а не „глаголна идея“ (Mirambel 1978: 117–118).

Даже от пръв поглед става явно, че аспектът има преднина в организацията на глаголната система на новогръцкия език, тъй като аспектуалната опозиция [$\pm$ *συνολτικό*]⁵ управлява всички форми в индикатив, конюнктив и императив. Като взема предвид факта, че подчинителното наклонение също е темпорално маркирано, представено и в трите темпорални плана на простите и относителните времена, А. Мозер се изкушава да предположи, че в съвременната гръцка глаголна система е установено определено равновесие между аспект и време (Mozer/Μόζερ 2007: 296). В същото време е факт семантичното сходство между аориста и имперфекта, от една страна, и свършения и несвършения вид, от друга.⁶ Изглежда, че в минал план темпоралните отношения са подчинени

⁵ Маркираният член на опозицията е *συνολτικό*, носител на признака цялостност, комплексност, завършеност.

⁶ В резултат на определени развойни тенденции в повечето индоевропейски езици функциите на праиндоевропейската опозиция между видовите основи се поемат от „видово-темпорални средства“, наричани още „аспектуални времена“ (Młynarczyk 2014: 13).

на аспектуалните и противопоставянето между аорист и имперфект има видов характер. Аористните и имперфектните форми не показват разлика във флексите за лице и число, различават се единствено по своите основи, които са аспектуални.

3. Глаголният вид в българския между славянския и гръцкия аспектуален тип

В така очертаната широка славяно-балканска рамка следва да се запитаме за мястото на българския език, от една страна сред останалите славянски езици и, от друга, спрямо новогръцкия. На базата на наблюденията върху числеността на групите на съотносителните глаголи и на *perfectiva tantum*, С. Иванчев достига до извода, че българският език „е развил универсалната категория глаголен вид до краен предел“ (Ivanchev/Иванчев 1978: 59). В още по-категорична форма авторът твърди, че по линия на развитието на вида българският език между всички славянски езици е отишъл най-напред (Ivanchev/Иванчев 1971: 198). С включването и на гръцкия се разширяват очертаванията на ареала на разпространение на граматично изразен аспект. За да потърсим отговор на интересувания ни въпрос, се опираме върху следните утвърдени положения:

3.1. По степен на обвързаност с лексикалните разреди начини на действие и по степен на регулярност на аспектуалните корелати може да се обобщи, че в диахронен план категорията вид както в българския, така и в гръцкия, се движи по линията на една последователна постепенна граматикализация. По отношение на българския език становищата са разнопосочни: граматикализацията е възприемана както като завършен (Chakarova/Чакърова 2003: 125–134), така и като недоведен докрай процес (Marovska/Маровска 2016: 166).⁷

3.2. В съвременната гръцка лингвистика обичайно към категорията аспект се пристъпва като към словоизменителна граматична категория, при която се противопоставят форми на една и съща дума. Имперфективът винаги е представен със стандартни значения на прогресив/дуратив, събитията и пределните процеси са формално неотличими (вж. Vounchev/Вунчев 2007: 56–59; Arhangel'skij, Panov/Архангелский, Панов 2012: 126). Имперфективите и перфективите понякога имат различен начин на действие, т.е., имат лексикално-семантични разлики. Погледнато количествено, гръцкият показва висока степен на независимост на вида от

---

⁷ Не стихва дискусията по въпроса за характера на противопоставянето между свършения и несвършения вид в българския език: редица аспектолози отстояват идеята за граматична опозиция, докато други са поддръжници на концепцията за лексикално-граматичната същност на категорията вид (вж. подробен обзор по въпроса в Marovska/Маровска 2016).

лексикалното значение и начините на действие, като в това отношение превъзхожда и българския.

3.3. Наличието на аористни и имперфектни форми е едно от сходствата между глаголните парадигми на българския и гръцкия език и в същото време представлява морфологична особеност, отличаваща българския от останалите славянски езици. В новогръцкия език системата е напълно симетрична: формите на аориста са възможни единствено от свършени глаголи, на имперфекта само от несвършени, във футурален план и в подчинителни конструкции са допустими и двата вида. Както вече посочихме по-горе, за образуването на аориста и имперфекта в гръцкия език се използват едни и същи флексии за лице и число, разликата е само във видовата основа. Синкретичните аспектуално-темпорални форми на аориста и имперфекта в новогръцкия език – съчетание на видова основа и минала референция (Holton et al. 1999: 225) – представляват онези „видово-темпорални средства“, които поемат функцията на праиндоевропейските видови основи в много индоевропейски езици (вж. Młynarczyk 2014: 13).⁸ Според Młynarczyk структурата на късния праиндоевропейски глагол, която включва лексикален елемент, основообразуващ елемент и окончание, след сливането на два от сегментите, се превръща в двуелементна, формирана само от лексикален елемент и завършек.⁹

Характерното за българския език наличие на четири живи форми¹⁰ с активни употреби го причислява към най-консервативните славянски езици (вж. Chakarova/Чакъррова 2015: 49). В книжовния сърбохърватски несвършеният аорист е рядка форма, а свършеният имперфект не се среща изобщо (Dejanova/Деянова 1966: 63–93). В съвременния македонски книжовен език несвършеният аорист почти напълно отпада от системата за сметка на несвършения имперфект, което се окачествява като „фундаментална промяна“ в изразяването на видо-времените отношения (Friedman/Фридман 1996: 116). Особено важно е заключението, че „суперординираният вид“ там е придобил по-голяма значимост, отколкото „су-

⁸ Същата авторка и наблюденията ѝ върху изместването на границата между корен и формант в резултат на вторичното разлагане на праиндоевропейския глагол е подробно цитирана в изследването на Д. Димитрова, ориентирано към българския и новогръцкия език. Морфемите, с които се образуват свършените глаголи в новогръцкия език, са деривационни и представляват част от лексикалната основа, но едновременно с това са и формален маркер на аориста, което води Д. Димитрова до допускането за наличието на общ експлицитен маркер на значенията „предходност“ и „перфективност“, както и на генеалогична връзка между отношенията перфектив-имперфектив и аорист-имперфект (вж. Dimitrova/Димитрова 2020).

⁹ Сrv. също с идеята на И. Куцаров за „регресивно изместване на границата между лексикални и граматични морфемии в глаголната словоформа“ (Kutsarov/Куцаров 2007: 19).

¹⁰ За поддръжниците на видовата природа на противопоставянето аорист – имперфект като „вид в широк смисъл“, в резултат на двете опозиции се реализират „четири видови варианта на просто минало време“ (Maslov/Маслов 2004: 213).

бординирания“ (Friedman/Фридман, пак там, с. 124). Този факт свързваме със ситуацията в гръцкия език, където опозицията между перфективните и имперфективните форми „поглъща“ противопоставянето между аорист и имперфект. Запазването на опозицията между простите минали времена обикновено се разглежда на фона на балканския езиков тип, но в същото време независимостта на двете системи – видова и темпорална – в славянските езици се определя като първичен факт, а тяхното смесване като вторичен (вж. Navránek/Гавранек 1962: 181).

На базата на представените факти пред нас се разкрива следната картина, представяща мястото на българския език между славянската и гръцката системи на глаголния вид. Равновесието между темпоралната и аспектиалната категория, изказано като хипотеза от А. Мозер по отношение на гръцкия, е изразена черта на глаголната система на българския език, където двете категории са ярко отграничени помежду си (вж. по-горе Ivanchev/Иванчев 1978: 71–72). В гръцкия език от двете релации доминираща е аспектиалната. В този ред на мисли може да се види наличието на ареален континуитет от север на юг по линия на господство на категорията глаголен вид. За пореден път българският език се оказва в междинна позиция, като едновременно споделя характерните черти на славянската видова категория, но проявява и елементи, присъщи на гръцкия аспектиален тип.

REFERENCES/БИБЛИОГРАФИЯ

- Andreychin, L. 1962. K morfoloicheskoj harakteristike vidovoj sistemy sovremennogo bolgarskogo yazyka. *Voprosy glagol'nogo vida*, 231–237. [Андрейчин Л. 1962. К морфологической характеристике видовой системы современного болгарского языка. *Вопросы глагольного вида*, 231–237.]
- Arhangel'skij, T. A., V. A. Panov. 2012. Aspekt v grecheskom yazyke: problemnye zony i tipologiya. *ACTA LINGUISTICA PETROPOLITANA. Trudy Instituta lingvisticheskikh issledovanij RAN / T. VIII. CH. 2. Issledovaniya po teorii grammatiki. Vypusk 6: Tipologiya aspektual'nyh sistem i kategorij*. Sankt-Peterurg: Nauka, 2012, 122–148. [Архангельский, Т. А., В. А. Панов. 2012. Аспект в греческом языке: проблемные зоны и типология. *ACTA LINGUISTICA PETROPOLITANA. Труды Института лингвистических исследований РАН / Т. VIII. Ч. 2. Исследования по теории грамматики. Выпуск 6: Типология аспектуальных систем и категорий*. Санкт-Петербург: Наука, 2012, 122–148.]
- Benacchio, R. 2011. Glagol'nyj vid v imperative v grecheskom yazyke (v сопоставлении с slavyanskimi yazykami). *Slovo i yazyk. Sbornik statej k vos'midesyatiletiyu akademika JU. D. Апресяна*. Moskva: Yazyki slavyanskoj kul'tury. [Бенаккио, Р. 2011. Глагольный вид в императиве в греческом языке (в сопоставлении с славянскими языками). *Слово и язык. Сборник статей к восьмидесятилетию академика Ю. Д. Апресяна*. Москва: Языки славянской культуры.]
- Chakarova, K. 2003. Gramatichnata iterativnost – edna ekzotichna gramema v savremennia balgarski ezik. *Slavistika. II (sbornik, posveten na Mezhdunarodnia slavistichen*

- kongres v Lyublyana*), Plovdiv, 125–134. [Чакърова, К. 2003. Граматичната итеративност – една екзотична граема в съвременния български език. *Славистика. II (сборник, посветен на Международния славистичен конгрес в Любляна)*, Пловдив, 125–134.]
- Chakarova, K. 2015. Kam vaprosa za protivopostav' aneto aorist – imperfect v savremenniya balgarski ezik. *Da (pre)otkrivash dumite. Jubileen sbornik, posveten na prof. d.f.n. Vera Marovska*. Plovdiv: UI “Paisii Hilendarski”, 2015, 49–62. [Чакърова, К. 2015. Към въпроса за противопоставянето на аорист – имперфект в съвременния български език. *Да (пре)откриваш думите. Юбилеен сборник, посветен на проф. д.ф.н. Вера Маровска*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски”, 2015, 49–62.]
- Chakarova, K. 2019. Za edin spetsifichen kazus v savremennoto balgarsko slovoobrazuvane. *Nauchni trudove na Sayuza na uchenite v Bulgaria – Plovdiv. Seria A. Obshtestveni nauki, izkustvo i kultura*. Tom V, 2019, 41–44. [Чакърова, К. 2019. За един специфичен казус в съвременното българско словообразуване. *Научни трудове на Съюза на учените в България – Пловдив. Серия А. Обществени науки, изкуство и култура*. Том V, 2019, 41–44.]
- Deyanova, M. 1966. *Imperfekt i aorist v slavyanskite ezitsi*. Sofia: Izdatelstvo na BAN. [Деянова, М. 1966. *Имперфект и аорист в славянските езици*, София: Издателство на БАН.]
- Dimitrova, D. 2020. Relaciyata perfektiv~imperfective – aorist~imperfect v balgarskiya i v novogratskiya ezik. *Doklad na mezhdunarodna nauchna konferentsiya “Paisievi cheteniya 2020*, PU “Paisii Hilendarski”, 29–30 oktombri 2020, (под печат). [Димитрова, Д. 2020. Релацията перфектив-имперфектив – аорист-имперфект в българския и в новогръцкия език. *Доклад на Международна научна конференция „Паисиеви четения 2020“*, ПУ „Паисий Хилендарски“, 29–30 октомври 2020 (под печат).]
- Friedman, V. 1996. O differenciacii temporal'nosti i aspektual'nosti v bolgarskom i makedonskom yazykah. *Voprosy yazykoznanija* № 1, 1996, 116–124. [Фридман, В. 1996. О дифференциации темпоралности и аспектуалности в българском и македонском языках. *Вопросы языкознания* № 1, 1996, 116–124.]
- Ganeva, G. 2012. *Glagolnata sufiksatsiya v istoriyata na balgarskiya ezik s ogled izgrazhdaneto na vidovata opozitsiya*. Avtoreferat na disertatsionen trud, SU „Kliment Ohridski“, FSIF, Katedra po kirilometodievistika. [Ганева, Г. 2012. *Глаголната суфиксация в историята на българския език с оглед изграждането на видовата опозиция*. Автореферат на дисертационен труд, СУ „Климент Охридски“, ФСлФ, Катедра по кирилometодиевистика.]
- Ganeva, G. 2018. *Istoriya na gramaticheskite osnovi*. Sofia: Panev Publishing. [Ганева, Г. 2018. *История на граматическите основи*. София: Панев Пъблишинг.]
- Giannakis, G. 1993. The tense-aspect system of the Indo-European verb. – *Word* 44.3. 485–495.
- Havráněk, B. 1962. Vid i vrem'a glagola v staroslav'anskom yazyke. *Voprosy glagol'nogo vida*. Moskva: Izdatel'stvo inostrannoy literatury, 175–183. [Гавранек, Б. 1962. Вид и время глагола в старославянском языке. *Вопросы глагольного вида*. Москва: Издательство иностранной литературы, 175–183].
- Holton et al. 1999. *Grammatik it is Ellinikis Glossas*. Athina: Patakis. [Holton, D., Mackridge, P. & Φιλιλπάκη-Warburton, E. 1999. *Γραμματική της Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Πατάκης.]

- Ivanchev, Sv. 1971. *Problemi na aspektualnostta v slavyanskite ezitsi*. Sofia: BAN. [Иванчев, Св. 1971. *Проблеми на аспектуалността в славянските езици*. София: БАН.]
- Ivanchev, Sv. 1976. Morfo-semantiko-funksionalnata teoriya na glagolniya vid v slavyanskite ezitsi i spetsifikata na balgarskiya ezik. P. Pashov, R. Nitsolova. *Pomagalo po balgarska morfologiya. Glagol*. Sofia: „Nauka i izkustvo“, 134–166. [Иванчев, Св. 1976. Морфо-семантико-функционалната теория на глаголният вид в славянските езици и спецификата на българския език. В: П. Пашов, Р. Ницолова. *Помагало по българска морфология. Глагол*. София: „Наука и изкуство“, 134–166.]
- Ivanchev, Sv. 1978. Prinosi v balgarskoto i slavyanskoto ezikoznanie. Sofia: „Nauka i izkustvo“. [Иванчев, Св. 1978. *Приноси в българското и славянското езикознание*. София: „Наука и изкуство“.]
- Koschmieder, E. 1962: (Nauka o aspektach czasownika polskiego w zarysie, Próba syntezy, Rozprawy i materiały wydziału i Towarzystwa przyjaciół nauk w Wilnie, t. V, z. 2, Wilno, 1934), 1962, Кошмидер Э. «Очерк науки о видах польского глагола». *Вопросы глагольного вида*, Москва: Издательство иностранной литературы, 105–166.
- Koschmieder-Schmid 1967: Koschmieder-Schmid K. *Vergleichende griechisch-slavische Aspektstudien* (Slavistische Beiträge 13). München: Verlag Otto Sagner.
- Kutsarov, I. 2007. *Teoretichna gramatika na balgarskiya ezik. Morfologiya*. Plovdiv: UI “Paisiy Hilendarski”. [Куцаров, Ив. 2007. *Теоретична граматика на българския език. Морфология*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“.]
- Lashkova, L. 2005. *Sarbo-harvatska gramatika*. Vtoro dopalнено izdanie. Sofia: IK “Emas” [Лашкова, Л. 2005. *Сърбо-хърватска граматика*. Второ допълнено издание. София: ИК „Емас“.]
- Lindstedt, J. 1985. *On the semantics of tense and aspect in Bulgarian*. Helsinki, 1985.
- Lindstedt, J. 1986. Zasho se zapazvat svarshenite impfekti i nesvarshenite aoristi v balgarskiya ezik? – *Ezik i literatura* 6, 1986, 205–212. [Линдстедт, Й. 1986. Защо се запазват свършените имперфекти и несвършените аористи в българския език? – *Език и литература*, № 6, 1986, 205–212.]
- Markou, Ch. 2013. *Grammatiko systima kai opsiakotita. I voulgariki glossa se sygkrisi me tis alles slavikes kai tin elliniki*. Thessaloniki: Ekdoseis A. Stamoulis. [Μάρκου, Χ. 2013. *Γραμματικό σύστημα και οψιακότητα. Η βουλγαρική γλώσσα σε σύγκριση με τις άλλες σλαβικές και την ελληνική*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Α. Σταμούλης.]
- Marovska, V. 2016. Leksikalno-gramatichnata kategoriya vid na glagola. *Nauchni trudove na PU „Paisiy Hilendarski“*, t. 54, kn. A, sb. A – Filologia, 155–192. [Маровска, В. 2016. Лексикално-граматичната категория вид на глагола. В: *Научни трудове на ПУ „Паисий Хилендарски“*, т. 54, кн. А, сб. А – Филология, 155–192.]
- Maslov Yu. S. 1962. *Voprosy glagol'nogo vida*. Moskva: Izdatel'stvo inostrannoj literatury. [Маслов Ю. С. 1962. *Вопросы глагольного вида*. Москва: Издательство иностранной литературы.]
- Maslov Yu 2004. *Izbrannye trudy. Aspektologiya. Obshchee yazykoznanie*. Moskva: Yazyki slavyanskoj kul'tury. [Маслов, Ю. 2004. *Избранные труды. Аспектология. Общее языкознание*. Москва: Языки славянской культуры.]
- Mirambel, A. 1978. *I nea elliniki glossa. Perigrifi kai analysis*. Thessaloniki: Institouto Neollinikon Spoudon – Idryma Manoli Triantafyllidi. [Mirambel, A. 1978. *Η νέα*

- ελληνική γλώσσα. Περιγραφή και ανάλυση. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών – Τδρμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.]
- Młynarczyk, A. K. 2004. *Aspectual pairing in Polish*. Netherlands: LOT Trans 10.
- Mozer, A. 1994. *Poion kai aropsis tou rimatos*. Seira Aytotelon Dimosievmaton Periodikou Parousia, ar. 30. Athina: Ethniko kai Kapodistriako Panepistimio Athinon. [Μόζερ, Α. 1994. *Ποιόν και απόψεις του ρήματος*. Σειρά Αυτοτελών Δημοσιευμάτων Περιοδικού Παρουσία, αρ. 30. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.]
- Mozer, A. 2007. Aropsi, chronos kai istoria. *Meletes gia tin elliniki glossa* 27 (2007), 289–299. [Αποψη, χρόνος και ιστορία. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 27 (2007), 289–299.]
- Mozer, A. 2009. *Aropsi kai chronos stinistoriatis Ellinikis*. Seira Aftotelon Dimosievmaton Periodikou Parousia, ar. 79. Athina: Ethniko kai Kapodistriako Panepistimio Athinon. [Αποψη και χρόνος στηνιστορίατης Ελληνικής. Σειρά Αυτοτελών Δημοσιευμάτων Περιοδικού Παρουσία, αρ. 79. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.]
- Nitsolova, R. 2008. *Balgarska gramatika. Morfologia*. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“. [Ницолова, Р. 2008. *Българска граматика. Морфология*. София: УИ „Св. Климент Охридски“.]
- Parvanov, K. 2010. *Prefiksnata perfektivaciya v istoriyata na balgarskiya ezik*. PhD diss., Sofia, 2010 [Първанов, К. 2010. *Префиксната перфективация в историята на българския език*. София, 2010.]
- Pashov, P. 1999. *Balgarska gramatika*. Plovdiv: Hermes. [Пашов 1999: Пашов, П. *Българска граматика*. Пловдив: Хермес.]
- Piper, P., I. Klajn 2013. *Normativna gramatika srpskog jezika*. Novi Sad: Matitsa srpska [Пипер, П., И. Клајн. 2013: *Нормативна граматика српског језика*. Нови Сад: Матица српска.]
- Psaltou-Joycey, A. 2005. I leitourgia tis rimatikis opsis kata tin anaphora sto parelthon. – *Praktika tou bou Diethnous Synedriou Ellinikis Glossologias*, (Panepistimio Kritis, Ergastirio Glossologias), tom. 1 (2005), 453–461. [Ψάλτου-Joycey Α. 2005. Η λειτουργία της ρηματικής όψης κατά την αναφορά στο παρελθόν. – *Πρακτικά του βου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*, (Πανεπιστήμιο Κρήτης, Εργαστήριο Γλωσσολογίας), том.1 (2005), 453–461.]
- Stancheva, R. 2004. Vaprosat za vidovata semantika na glagolite s nastavka -ir-a-m (-izir-a-m) v balgarskiya ezik. – *Balgarski ezik № 2–3*, 92–102. [Станчева, Р. 2004. Въпросът за видовата семантика на глаголите с наставка -ир-а-м (-изир-а-м) в българския език. – *Български език № 2–3*, 92–102.]
- Vunchev, B. 2007. *Aspektualnite karakteristiki v novogratskiya ezik – sredstva za izrazyavane i semantika*. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“. [Вунчев, Б. 2007. *Аспектуалните характеристики в новогръцкия език – средства за изразяване и семантика*. София: УИ „Св. Климент Охридски“.]